

תוכן עניינים

מבוא	עמ' 1
<u>פרק א'</u> : היחסים בין ארצות הברית לרוסיה בתחילת המאה ה-21	עמ' 3
<u>פרק ב'</u> : רוסיה במזרח התיכון ובסוריה	
א. רוסיה במזרח התיכון	עמ' 6
ב. היחסים בין רוסיה לסוריה	עמ' 8
<u>פרק ג'</u> : ארצות הברית במזרח התיכון ובסוריה	עמ' 11
<u>פרק ד'</u> : ההתערבות הצבאית של רוסיה בסוריה בשנת 2015 והשפעתה על ארצות הברית	
א. ההתערבות הצבאית של רוסיה בסוריה בשנת 2015	עמ' 14
ב. השלכות ההתערבות הצבאית בסוריה על מדיניותה של ארצות הברית	עמ' 17
סיכום	עמ' 24
ביבליוגרפיה	עמ' 26

מבוא

רוסיה וארצות הברית הן שחקניות ותיקות במזרח התיכון, אזור חיוני ומשמעותי עבורן מסיבות מגוונות. מבחינת רוסיה, מדיניותה באזור היא פועל יוצא של התחרות בינה לבין המערב, בעיקר עם ארצות הברית. המשאבים במזרח התיכון והעובדה שמדינות האזור הן לקוח עיקרי של הייצוא הביטחוני הרוסי, יחד עם הצורך למנוע גלישה של האסלאם הרדיקלי לשטחה, שימרו את חשיבותו של המזרח התיכון עבורה והפכו את השפעתה לעקרונית מבחינת מעמדה הבינלאומי. במסגרת התחרות עם ארצות הברית, מנסה רוסיה לכוון באזור מערך של בנות ברית אשר יהווה בסיס למעמדה, והיא שומרת על המשטר האיראני אשר פועל להשלמת תכנית גרעינית, ועל משטרו של אסד בסוריה (מגן, 2012 : 7).

עד התפרצות אירועי "האביב הערבי" הושגו יעדיה המידיים של רוסיה במזרח התיכון ביעילות, והיא השיגה עמדה ייחודית של קשרים עם גורמים שונים, מה שהקנה לה יתרונות של שירותי תיווך וגישור. רוסיה מתאמצת לשמור על יחסים תקינים עם כל הגורמים באזור, כאשר מצד אחד היא מטפחת יחסים עם מדינות בעלות משטרים פרו-מערביים, ומצד שני היא מטפחת יחסים עם מדינות בעלות משטרים אנטי-מערביים, ועם גורמים קיצוניים ומתונים, קהילות ערביות ולא ערביות, סוניות ושיעיות, ועם ישראל וגורמים פלסטיניים (מגן, 2012 : 30).

אירועי "האביב הערבי" שהתחילו בשנת 2011 יצרו מציאות אזורית חדשה ומורכבת עבור שתי המעצמות במזרח התיכון. בעקבות המהפכות האזוריות איבדה רוסיה נכסים חשובים ונאלצה להשקיע מאמץ מחודש בחיפוש אחר מקורות השפעה וקשרים חדשים לקידום האינטרסים שלה. תהליך זה היה כרוך בחיכוכים עם מדינות באזור ויריבות בזירה הבינלאומית, כאשר האינטרסים שלה התנגשו לרוב באלה של ארצות הברית והאיחוד האירופי. עד אירועי "האביב הערבי" התבססה ההערכה של רוסיה על כך שמעמדה של ארצות הברית באזור הולך ונחלש, ולכן הגבירה את המאמצים שלה לדחוק אותה מהאזור, על מנת לתפוס את מקומה ולהוביל. לשם כך היא פיתחה מערכות של שיתוף פעולה עם מדינות שונות, לעתים יריבות במזרח התיכון, ובמקביל לעשייתה המדינית באזור והשתלבותה במסגרות בינלאומיות שונות פעלה להעמקת המעורבות הביטחונית שלה, שבאה לידי ביטוי, בין השאר, בהקמת בסיסים צבאיים בסוריה ובייצוא של אמצעי לחימה (מגן, 2012 : 10,7).

מכאן, שבמאה ה-21 עומדים בפני ארצות הברית קשיים גדולים במזרח התיכון, כיוון שגם רוסיה וגם איראן חדרו והתבססו באזור. מדינות אלו בונות את השפעתן תוך הפעלת כוח והן בעלות אינטרסים

פרק א': היחסים בין ארצות הברית לרוסיה בתחילת המאה ה-21

בעשור הראשון שלאחר המלחמה הקרה ניסתה רוסיה לכוון מדינה על פי הדגם המערבי דמוקרטי, והייתה שחקן משני בזירה הבינלאומית ובמזרח התיכון. לעומתה, ארצות הברית שניצחה במלחמה הקרה, הפכה למעצמה מובילה בזירה הבינלאומית שהפכה להיות "חד קוטבית". יחד עם בנות בריתה המערביות הצליחה ארצות הברית להשפיע במידה רבה על תהליכים בעולם, בעוד רוסיה מילאה תפקיד משני בלבד. האחרונה, אשר צפתה בהתפתחות זו ובצירופן של מדינות הגוש הקומוניסטי וברית המועצות לשעבר לאיחוד האירופי ולנאט"ו, יחד עם לחצים שהופעלו עליה בתחומים של זכויות אדם והתנהלות פוליטית, ראתה את ההתפתחויות הללו כניסיון לפגוע בה באופן ישיר ולהחליש אותה (מגן, 2012 : 13).

לכן, עם היבחרו של ולדימיר פוטין לנשיא רוסיה, הפכה השאיפה לשקם את מעמדה של רוסיה ולשחזר את תהילת העבר ליעד מדיני, כאשר הציבור הרוסי באותה תקופה תמך בשאיפות אלו ובמדיניות שנקט פוטין על מנת לממש אותן. לאחר ארבע שנים בתפקיד הבין פוטין כי הוא יכול לערער על המצב שנוצר באירופה ובאירו-אסיה לאחר נפילת ברית המועצות, וכי הגברת האקטיביזם הרוסי במזרח התיכון היא אפשרית (ערן, 2016 : 57).

בהתאם לכך, שאפה מדיניותה של רוסיה לעצב מערכת בינלאומית "רב קוטבית" על חשבון מעמדה של ארצות הברית. רוסיה לא הסכימה יותר לתפקיד השותף המשני, בייחוד לנוכח העובדה ששותפותיה במזרח, כמו סין ואיראן, התייחסו אליה כאל שוות ערך, וסוריה ייחסה לה מעמד בכיר. לכן, החלה רוסיה לעבור ממדיניות מגיבה למדיניות אקטיבית יותר, ויעדיה היו השגת רב קוטביות וקידום אינטרסים כלכליים (בגנו-מולדבסקי, 2013 : 110, 112).

לשם כך עוצבה טקטיקה אסרטיבית אשר אופיינה במניפולציות בינלאומיות, הפגנות כוח והתגררויות במערב ובעיקר בארצות הברית. במקביל, שילבה המדיניות מאמץ לכינון שיתוף פעולה עם כלל הקהילה העולמית, על מנת לאפשר לרוסיה לקדם את מעמדה בזירה הבינלאומית. שיפורים ביכולת הכלכלית שלה עקב עליית המחירים של מקורות האנרגיה תרמו לביטחונה העצמי ביחסי חוץ, מה שהוביל למהלכים עצמאיים באזורים בינלאומיים שונים, ביניהם המזרח התיכון (מגן, 2012 : 14).

במידה רבה ניתן לומר כי היחסים של רוסיה עם ארצות הברית הם בעצם הגורם העיקרי אשר קובע את הדינמיקה של ההתנהלות הרוסית במזרח התיכון, התנהלות אשר באה לידי ביטוי, למשל, בדיאלוג הרוסי-איראני. עם אירועי הטרור של ה-11/9 והשיפור ביחסי ארצות הברית ורוסיה באותה תקופה, נחלשה